

ter restituentem totam hereditatem absque detrac-
ter quarte, præsumcam voluisse remittere, atq; ita do-
nare fideicommissario. Ita gloss. Bart. & alii multi in l. 1.
§. denique ff. ad S. C. Trebell quo loci Iaf. num. 11. testa-
tur communem esse opinionem, & si ipse dissentiat, &
cum eo Rip. num. 7. & 8. qui & alios recenseret, qua de re
differemus infra subsequenti in lib. in præsumt. 84. Con-
fert etiam quod tradidit Bart. & Ang. in rubri. ff. de con-
dit. ob turpem causam, & Castr. in l. 1. in princ. ff. de con-
dit. indeb. si quis sciens de non teneri soluerit, quod tur-
pem est ob causam promisit, si tamen soluit, non repetit
eam ob causam, sed præsumptio donasse. Et hanc com-
muniens esse opinionem testatur Iaf. d. rubr. et si ipse dis-
sentiat post gloss. ibi, & Bart. in l. si ex plagijs. ff. de verb.
oblig. Huc etiam facit, quod subscripti gloss. & Bart.
in l. si procuratori falso. ff. de condic. ob causam, quos se-
cuntur est Iaf. in l. 1. num. 12. ff. de condic. indeb. Cum di-
xerunt, soluentem scienter & falso procuratori non repe-
tere, quia donasse præsumptio. Huc demum spectat, quod
scribunt Bar. Iaf. Dec. Alci. & reliqui in l. rogasti. §. si ti-
bi. ff. si cert. pet. cum dixerunt, quod si & mutuans decem
scienter pepigit, quod no uem tantum restituantur, di-
citur illud vnum donasse.

Extenditur primò hæc præsumptio, vt locum etiam
habeat, si hic soluens scienter & indebitum solueret rem
alienam. Nam hic ita soluens dicitur ita soluisse, vt trā-
stulerit vsuaciendi cōdicionem aduersus rei dominū.
Ita gl. in l. qui fundum. §. seruus. ff. de vsuacio. pro em-
ptione. & Iaf. in d. l. 1. num. 12. ff. de condic. indeb.

Declaratur secundò, vt locum non habeat hæc præ-
sumptio, quando inter & ipsum soluentem scienter in-
debitum, & recipientem esset actum, vt posset repeti, si
appareret indebitum solutum. Ita Iaf. in d. l. 1. num. 12. vers.
nono limita. ff. de condic. indeb. qui recensit gloss. l. 2. & l.
quod quis sciens. eod. tit. ac Alber. & Baldum ibi idem
sensiisse, eti dissidentia p̄cipit. in locis Fulgos.

**Donasse, quando præsumitur, qui scienter in alieno
solo edificavit, & ibidem de meliorationibus
in rebus factis estimandis, egregia
explanatio?**

S V M M A R I V M .

1. **Aedificantem in alieno solo scienter, donasse præsumi, præsum-
ptione iuris tantum.**

2. **Aedificet ut quis in suo, pecuniam largitus, eam præsumitur
donare, cum alias non esset adificaturus.**

3. **Aedificans in re fideicommissio subiecta hæres, non præsumi-
tur donare, sed tempore eueniens restitutio repetit im-
penſa.**

4. **Fideicommissio grauatus, fructus pendente conditione suos fa-
ciat.**

5. **Impensarum, & meliorationum factarum in re fideicommissio
subiecta, estimatio temporis restitutio consideratur.**

Idque etiam ad communum ipsius hæredis priuati. nu. 6.

Reicta quorundam opinione. num. 8.

7. **Impensas ad perpetuam rei utilitatem factis, respectus habetur
ad id, quod res de presenti valet.**

9. **Vassalus impendens in re feudal, tempore restitutio id de-
ducit, nec donasse præsumitur.**

Idem est in emphyceta. num. 10.

11. **Legatarius in re fibi sub conditione legata expendens, aliquid
pro eius conservazione non præsumitur donasse.**

11. **Castri vel oppidi custos impendens aliquid causa perpetua vi-
lilitatis illius loci, non donandi, sed repetendi animo facere
præsumitur.**

13. **Maritus impensas in re dotali factas, animo repetendi, non do-
nandi præsumitur.**

P R A E S V M P T. XXXII.

EST & egregius casus, in quo donationem lex præ-
sumit, quando scilicet, quis in solo alieno scienter
edificavit. Ita sanctum est in l. vlt. ff. de acq. ter. domi-
nio. in l. si is. C. de edificiis priua. & in §. ex diverso. in-

instit. de rerum diuisio. Hanc esse præsumptionem iuris,
& de iure opinatus est Io. And. in addition. ad Spec. in
tit. de præsumpt. §. species. num. 5. in verbo. In prædictis
concordan. vlt. 5. fallit. Verius existimo & esse præsum-
ptionem iuris tantum, sicuti scripsierunt Lucas de Pen-
na in l. 3. in præsumpt. 174. Cod. de apochis publ. lib. 10.
Alex. & reliqui in l. sumptus, & l. Senatus. §. Marcellus.
ff. de leg. 1. sensit & Ruin. in consil. 165. nu. 4. lib. 4.

2. **Extenditur, vt locum habeat etiam in eo, qui & pecu-
niari dat, vt in suo adificet, cum aliis non efficit ille adi-
ficaturus, dicitur enim pecuniam donare, sed si mors,
in fin. ff. de don. inter vir. & vxo. & tradunt Castr. in l. cu
quid. nu. 11. ff. si cert. pet. & ibidem Alcia. num. 39. vers.
6. limita. ff. de condic. indeb.**

Declaratur primò hæc præsumptio, vt locum non ha-
beat in hærede & grauato fideicommissio, qui si in re ip-
sa restituenda necessariò adificat, non præsumitur do-
nare, sed tempore eueniens casus restitutio impenſa
repetit. Ita manifestè probat l. domos. ff. de legat. l.
vbi gl. & Doct. præterim Iafon. num. 2. & nu. 4. Ruin. in
consil. 184. num. 15. lib. 3. Rip. in l. vbi purè. §. vlt. ff. ad
Trebell. Rolan. in consil. 28. nu. 21. lib. 1. & Ceph. in con-
sil. 188. nu. 37. lib. 2. qui alios plures recensent. Et præ-
ter eos idem responderunt Bero. in consil. 79. num. 61.
lib. 2. & Crau. in consil. 792. num. 22. Quocirca Iafon. in
dīl. domos. nu. 2. post alios scribit, quod nec fructus
interim percepti ab ipso hærede comp̄lantur cum im-
pensa ab eo facta. Nam cum grauatus fideicommissio &
fructus ex re illa, adhuc pendente conditione suos fa-
ciat, neceſſe non habet eos cōpensare cum impensa ipsa
in re facta. Et idem affirmarunt multi ex præcitatibus Do-
ctoribus, sic etiam Ruin. in consil. 165. in fine. lib. 4. & Mo-
der. Parisien. in consuet. Parisien. §. 1. glos. 5. num. 78. &
nu. 84. declarat, & alii, quos concessi in tractatu de re-
cuperand. poss. remedio 15. num. 507. Impensarum au-
tem & meliorationum ab hærede factarum estimatio
restituenda, seu præstanta, vel retinenda, consideratur
secundum tempus restitutio ipsius rei, vtputa si hæ-
res impendit centum, & postea superuixit tatum, quod
adificium vetustate attritum, non potest durare, nisi
paruo tempore, sicut estimatio quanti nunc valet ipsum
adificium, non autem quantum expendit hæres. Et sen-
tentiam hanc secuti sunt alii permulti, quos concessi in
commentariis de recuperanda possessione, remedio 15.
num. 557. Et hæc quidem traditio locum haber etiam
6. ad coniugium ipsius hæredis grauati, vt scilicet, si tē-
pore restitutio fideicommissi, impensa auxit valorem
ipsius rei, in qua facta fuerunt meliorationes, quod ad-
huc attendatur estimatio tempore restitutio, vtputa
si tempore impensa res valebat centum, hæresque
alia centum impenderit, & eueniens restitutio tem-
pore res valorem trecentorum habeat, trecenta conse-
qui debet. Ita docuit Ang. in d. l. domos. Cum dixit,
non inspici tempus impensa facta, sed restitutio rei,
vtiudicari possit, an bene expensum, vel male. Et mani-
festissus Castr. in d. l. domos. num. 4. in fin. iunctio. num. 6.
Cum declarando d. l. domos. dixit, quod quando impē-
se & facta sunt ad perpetuam rei utilitatem, habetur re-
spectus ad id, quod valet res de præsenti, & apertius idē
affirmavit num. 7. qui sic intellexit Angelum. Dicit clare
Castrensis, quod si ob impensam, & sic ob melioramen-
ta res effecta est maioris pretij, inspicitur tempus præ-
sens, hoc est restitutio, non autem tēpus quo impensa
fuit facta. Sic quoque Raphael Comens. in d. l. domos.
nu. 1. scripsit hæc verba. Nota impensas non repeti qua-
tenus facta sunt, aut quatenus res est melior tēpore im-
pensa, sed quatenus melior reperitur tēpore restitutio.

Et Comensem secutus est Alex. in d. l. domos. nu. 1. ver.
sed bene huic. Idem docuit Imol. in d. l. domos. num. 2.
Cū dixit, q̄ valor adifici, in quo facta sunt melioramen-

ta, attendi debet secundum valorem temporis quo res
debet restituiri. Sic quoq; responderunt Com. in consil. 561
in fi. Ruin. in consil. 14. nu. 3. vers. & non tantū. & in consil.
38. nu. 25. lib. 1. in consil. 117. col. 2. vers. contrariū tamen:
lib. 2. & in consil. 165. nu. 6. lib. 4. qui quidē Ruin. semper
manifeste respōdit, spe & tādū esse tempus restitutio, siue
causa impensa auctus fuerit valor rei, siue diminu-
tus, & quod omne augmentū pretij contingens propter
dictam impensam, quantumq; illam excedat, detrahi
debet ab herede grauato. Sic quoq; manifestè affirma-
runt Boet. in q. 44. nu. 12. & 13. in fin. Moderni Parisi. in
commentariis ad consuet. Parisien. in tit. 1. §. 1. gl. 5. nu.
97. Crauet. in consil. 792. nu. 12. & Rol. in consil. 28. nu. 14.
lib. 1. Aluaro Vallac. de iure emph. q. 25. nu. 28. Frā-
cicus in decis. 129. nu. 2. & copiose Pereg. in tract. de fidei-
commiss. art. 50. p. 3. num. 72. Et sententiam hanc præter
d. l. domos, sic ab omnibus prædictis intellectam, probat
Ruin. in d. consil. 117. ratione ducta ab equitate natura-
li, quod secuti hæres non deducit impensam, quando tē-
pore restitutio res non est aucta in valore, sed quantum
res ipsa tunc temporis valet, & si patitur hæres dā-
num. Ita è contra si ob impensam auctus est valor rei, cō-
sequi debet lucru ex eo augmentatione proueniens, iuxta re-
gulam l. secundum naturam. de reg. iur. Hanc quoq; sen-
tentiam probat Ruin. tex. l. & in totum. de leg. 1. quam
prater alios perpendit. His constat veram & receptam
esse traditionem hanc, eti Marzar. in consil. 11. nu. 9. & in
epitome de fideicom. q. 65. & Bursat. & conf. 71. num. 23.
lib. 1. opinati sunt, tempus restitutio fideicommissi con-
siderari solum ad detrimentum hæredis grauati, vt si me-
lioramenti eff. a sunt deteriora, soluantur secundum
tempus restitutio fideicommissi, si vero res meliora-
ta effecta est pretiosior, & maioris valoris, soluantur im-
pensa, non autem ipsa estimatio. Et iij quidem huius op-
nionis recensent Castr. Capicum, Curtium, Cagnolum,
& Sylvanum. Hæc sane opinio retinenda non est. Nec
Castr. in consil. 270. Viso punto supra scripto. in fi. lib. 2.
id scriptis, sed solum respondit de alio bono fidei possel-
fore, vtputa conductor, emphyceta, & simili, qui mul-
tum differt ab herede grauato restituere fideicommissum,
sic differentiam constituit Ruin. præcitat in locis.
Et Castrensis sic intellexit Tiraq. de retractu con-
ventionali. §. 7. gl. 1. nu. 8. Ita quoque loquuntur Curt.
Iun. in consil. 144. in fin. Capic. in decis. 93. nu. 9. Cagn. in
l. 2. num. 114. C. de pacis inter empt. & vend. Silvan. in
consil. 49. num. 75. & Natta in consil. 256. num. 4. Imo
etiam in creditore, soluenda consideratur estimationem pre-
senti temporis, vt omne augmentum cedat ad eius cō-
modum. Ita Negusan. in tract. de pignoribus in quarto
membro prin. nu. 21. quem secuti sunt eruditissimi Did.
Couser. lib. 1. variar. resol. cap. 8. num. 3. vers. cāterum. &
Vinc. de Franchis in decis. 38. num. 5.

Declaratur secundò, vt locum non habeat hæc præ-
sumptio in & vassallo, qui in re feudal impendit, & me-
liorationes fecit. Nam & hic donare non præsumitur,
sed eueniens casu restitutio feudi domino, vel ali-
cuī ex agnatis, hæres defuncti vassalli deducere potest im-
pensa, cum illam donare non præsumatur, cap. 1. §. si
vassallo. Hic finitur lex, deinde incipiunt consuet. regni,
& ibidem annotantur Isernia colum. 1. Aluaro. Prapos.
& Affili. num. 1. & 7. & idem Affili. in cap. 1. §. si quis
de manso. num. 41. de controversi. inuestit. Ruin. in consil.
14. num. 3. in consil. 24. num. 10. & in consil. 132. num. 4.
lib. 1. Paris. in consil. 2. num. 51. & in consil. 4. nu. 40. lib.
1. quo loci dicit, hoc carere dubitatione. Idem in consil.
22. nu. 68. in consil. 23. nu. 90. & in consil. 28. num. 2. lib. 3.
Brunus in consil. 105. in fi. & in consil. 106. Moder. Paris.
in commentariis ad consuet. Parisien. tit. 1. §. 1. gl. 5. num.
75. Iul. Clarius. §. feudum. quæst. 88. Decian. in consil. 29.
nu. 5. & in consil. 58. in fi. lib. 2. & ita vnu. & consuetudi-
nefer.

ne seruari, testatur Guid. Papx q. 169. quem securi sunt 5 Affinitatis, & coniunctionis ratione, donationem aliquibus casibus presumti.

Bero, in q. 96. n. 4. vers. finito autem feudo, & Alciat, in respon. 176. in fi. secundum impressionem antiqua Lug. 6 Patronus consentiens nupijs libertate, ius operarum donare præsumitur.

dunensem, & Bur. in conf. 236. num. 10. & in conf. 295.

nu. 45. & idem ego ipse respondi in conf. 454. nu. 2. lib. 5.

Late Hartma. Pistor in quæst. feudal. par. 3. quæstio. 42.

qui nu. 22. & 24. declarat. Idem de emphyteuta scrip-

tunt multi, quos congregati in commentarij de recuperan-

da poss. remedio 15. num. 592. & illis accedunt Ruin. in

conf. 135. num. 16. lib. 3. & in conf. 165. num. 4. Dec. in

conf. 518. nu. 2. Modern. Parisien. in d. gloss. 5. nu. 75.

& Decian. in confil. 58. in fi. lib. 1. & simile est, quod di-

cimus melioramenta facta in re supposita retractui, esse

eius qui fecit, non autem cedere solo, & fundo, ut scriptis

post alios Tiraq. de retractu conventionali. §. 7. num. 21.

& 3. & obseruandum est, quod melioramenta illa, que

non possunt auferri sine deformitate civitatis, & oppi-

di, persolui debet illis, qui ea fecerunt. Ita post alios scri-

pserunt Ruin. in confil. 24. num. 10. circa t medium. lib.

1. & Moder. in d. gloss. 5. num. 75. in fi. & confert traditio

Prepos. in c. 1. §. econtrario. in fin. de inuest. de re aliena

facta. Nec predicit in casibus imputantur percepti fru-

ctus in impensa ipsa melioramentorum. Ita Prepos. in dicit.

§. si vasallus, in fin. Moder. Paris. in d. gl. 5. nu. 78. Ruin.

in conf. 132. nu. 4. lib. 1. & Paris. in confil. 2. nu. 5. lib. 1.

qui de vasallo sic censuerunt, & de emphyteuta Iaf. l. 2.

num. 32. C. de iure emphyt. & de hærede grauato fidei-

commisso dixi supra nu. 4. Et Pistor in d. q. 42. num. 20.

Declaratur tertio, ut locum non habeat hac præsum-

ptio in t legatario, qui in re sibilegata sub conditione,

aliquid impedit pro ipsius rei conservatione, ut eam

euueniente condione consequi possit. Hanc sanè impen-

sam non dicitur is legatarius legasse heredi, apud quem

extat res, cum non donandi animo, sed conservandi rem

ipsam præsumatur impendisse. Ita probat I. sumptus, de

leg. 1. & ibidem late post alios declarat Iaf. num. 1.

Declaratur quartò, ut nō procedat predicta præsum-

ptio in custode t Castr. vel oppidi, qui perpetue custo-

dis & utilitatis loci causa impedit. Nam & iste præsum-

itur impedit non donandi animo, sed repetendi. Ita

declarat Iaf. in d. l. sumptus. nu. 7. de leg. 1. qui nu. 8. sub-

iungit idem esse quādō impedit in munitionibus Ca-

str. utputa in machinis & tormentis bellicis. Diversum

6 Quintus est casus, quando t patronus consentit nupijs

liberta, præsumitur ei donasse ius operarum. I. scut.

ff. de oper. libert. & docuit Alc. in l. cum quid. num. 39.

vers. cæterum. ff. si cert. pet.

Sextus est casus, quando marites t præstitit alimenta

vxori egræ, & morbo laboranti. Nam hoc casu præsumi-

tur illa donasse pietatis causa, & amore coniugal. & iō

repetere non poterit. l. quod in vxorem. C. de negotijs

gestis. vbi Alex. col. 1. & idem in confil. 31. num. 10. lib. 6.

Soc. Jun. in conf. 114. nu. 45. lib. 3. Osasc. in decis. 1. 32. nu.

17. & Mafard. in concl. 77. Qui nu. 2. subiunxit nō præ-

sumi donata, quando protestatus est se ea præstare animo

repetendi. Existimo hæc intelligi, & procedere, qn

maritus ultra debitum modum, & plus quam ferant vi-

res acceptæ dotis, ac forte sui patrimonij, exhibuit ali-

menta. Non autem si pro dotis quantitate, & debito ma-

ritali aliut vxoré sive sanam, sive agram. Nam tunc non

est disputandum, an donauerit, vel repetendi animo ex-

hibuerit, cu ea omnino præstare teneatur. leg. si cu dote.

§. fin autem in lauissimo. ff. sol. matr. iuncta l. ex anno.

ff. de don. inter vir. & vxor. & declarant Bart. in d. §. fin

art. in lauissimo. nu. 5. vbi Alex. nu. 7. & alii multi, quos

congregati Ant. Cordub. in l. si quis ex liberis, §. si quis ex

his. nu. 19. ff. de lib. agn. vbi plura ad rem prosequitur.

Septimus est casus præcedeti fatis proximus in l. vxori.

§. vlt. ff. de leg. 3. vbi si maritus cōcessit aliquid nomi-

nne vxoris, donasse ei præsumitur.

Donationem in certis casibus præsumi.

SVMMARIVM.

1. Res suas non defendendo donare quis præsumitur.

2. Pupilli negocia gerens, & affectione paterna aliquid erogans donasse præsumitur.

3. Fructus maturos è fundo alieno suis impensis colligens, eas do-

mino fundi donare præsumitur.

4. Frater viuens in communione, si fratrem hortetur, ut filia nu-

ptu tradat dōtem ex pecunia communi numeratam prorata

sua donare præsumitur.

PRÆSUMPT. XXXIII.

Ex tant. & alij casus, in quibus aduersus regulam do-

natio præsumitur. Est sanè primus casus, qn quis

tres suas non defendit. Nam tunc eas præsumitur do-

nare. l. permisceri. §. 1. ff. de acq. poss. & §. eidē. in Auth.

vt eccles. Rom. & in specie annotavit Lucas de Penna in

l. 3. in præl. 73. C. de aposch. publ. lib. 10.

Secundus est casus, quando quis gescit negotia t pupilli, & affectione paterna aliquid in eius causam eroga-

nt. Nam id donasse præsumitur. Ita Lucas de Penna in

d. 3. in præl. 131.

Tertius est casus, quando collegit sua impensa fru-

ctus t maturos è fundo alieno. Hoc casu is præsumitur,

donasse impensam illam domino fundi. l. seruus seruū.

§. si oluum. ff. ad l. Aquil. Ethanc esse præsumptionem

iuris, & de iure annotavit Ioan. Andr. in loco præalle-

gato.

Quartus est casus, quando t frater viuens in commu-

nione cum fratre, eum cohortatur, ut filiā in matrimonio

collocet, & patitur dōtem ex pecunia communi numeratam

præsumitur donasse portionem suā. Ita Socin.

Sen. in confil. 291. nu. 12. ver. 3. dum dicitur. lib. 2. quem sic

declarat Crau. in tract. de antiq. temp. in princ. in octava

particula, que incipit. Vitudimus. num. 44. & simile est, qn

frater plus quam alter in causam familiæ impedit, ei à

fratre donatum præsumitur. Ita Soc. Sen. in confil. 40.

num. 5. lib. 4. & Paris. in confil. 100. num. 23. lib. 2. Et ob

id affinitatis, & coniunctionis t affectionē, præsumi do-

nationem certis in casibus responderunt Ruin. in

confil. 162. num. 3. 4. 11. & 13. lib. 3. & Alc. in respon. 2. no.

16. secundum antiquam impressionem. Alia scriptis in

d. lib. 2. de arbitr. casu 88. nu. 9. Et ibi dicitur accedit Cæ-

polla in confil. 40. n. 5. & 6. in ciuilib. qui respōdit, ex qua-

litate, & quantitate rei præsumi aliquādō donatum, ali-

quando non, ob sanguinis affectionem.

Quintus est casus, quando t patronus consentit nupijs

liberta, præsumitur ei donasse ius operarum. l. scut.

ff. de oper. libert. & docuit Alc. in l. cum quid. num. 39.

vers. cæterum. ff. si cert. pet.

Sextus est casus, quando marites t præstitit alimenta

vxori egræ, & morbo laboranti. Nam hoc casu præsumi-

tur illa donasse pietatis causa, & amore coniugal. & iō

repetere non poterit. l. quod in vxorem. C. de negotijs

gestis. vbi Alex. col. 1. & idem in confil. 31. num. 10. lib. 6.

Soc. Jun. in conf. 114. nu. 45. lib. 3. Osasc. in decis. 1. 32. nu.

17. & Mafard. in concl. 77. Qui nu. 2. subiunxit nō præ-

sumi donata, quando protestatus est se ea præstare animo

repetendi. Existimo hæc intelligi, & procedere, qn

maritus ultra debitum modum, & plus quam ferant vi-

res acceptæ dotis, ac forte sui patrimonij, exhibuit ali-

menta. Non autem si pro dotis quantitate, & debito ma-

ritali aliut vxoré sive sanam, sive agram. Nam tunc non

est disputandum, an donauerit, vel repetendi animo ex-

hibuerit, cu ea omnino præstare teneatur. leg. si cu dote.

§. fin autem in lauissimo. ff. sol. matr. iuncta l. ex anno.

ff. de don. inter vir. & vxor. & declarant Bart. in d. §. fin

art. in lauissimo. nu. 5. vbi Alex. nu. 7. & alii multi, quos

congregati Ant. Cordub. in l. si quis ex liberis, §. si quis ex

his. nu. 19. ff. de lib. agn. vbi plura ad rem prosequitur.